

Visuomenės veikėjas Rapolas Skipitis

Petras Juknevičius

Rapolas Skipitis gimė 1887 m. sausio 31 d. Baukų kaime, Šeduvos parapijoje (dabar Radviliškio r.). Iš mažens ligotas vaikas nelabai tiko ūkio

42

darbams, todėl tėvas nutarė jį leisti į mokslus tikėdamasis, kad sūnus taps kunigu. 1904 m. R. Skipitis baigė Palangos progimnaziją ir mokslą tęsė Šiaulių gimnazijoje. Ją baigė 1909 metais.

Dar besimokydamas Palangoje jis įsijungė į visuomeninę veiklą: priklausė slaptai lietuvių mokinių kuopelei, vadovaujamai kunigo J. Jasenskio, tvarkė kunigo slaptą lietuviškų knygų sandėlį. Atostogų metu gimnazistas R. Skipitis kaime platindavo lietuvišką literatūrą. Aktyviai dalyvavo 1905–1907 m. įvykiuose. Jis užsiėmė anticarine propaganda Šiaulių apylinkėse. 1906–1908 m. Šiauliuose organizavo politinių kalinių šelpimą. 1907 m. Rinkos gatvėje, Dobužinskienės namų pogrindyje, R. Skipitis įrengė kovos būrių ginklų ir pasų blankų slėptuvę. Naujų pasų reikėjo asmenims, kurie po 1905 m. įvykių buvo priversti slapstytis. Slėptuvėje buvo per 150 pasų knygelėlių, pagrobtų iš Gruzdzlių ir Meškuičių valsčių, buvo pagaminti 18 valsčių ir 3 miestų antspaudai. Tuos pasus išdavinėti teko pačiam R. Skipičiui. Pajamos, gautos už nelegalius pasus, buvo panaudojamos kalinių šalpai. Tris kartus policija darė nuodugnią kratą jo bute, bet nieko draudžiamo nesurado. Vis dėlto po trečios kratos 1908 m. lapkričio mėnesį jis buvo suimtas, bet, užtarus gimnazijos tėvų komiteto pirmininkui įtakingam valdininkui Bliumentaliui, po kelių dienų iš kalėjimo paleistas.

Mokydamasis VII ir VIII klasėse R. Skipitis vadovavo mokinių kuopelei, nagrinėjusiai politinės ekonomijos, lietuvių literatūros ir kitus klausimus. Kaip tos kuopelės atstovas, 1908 m. jis dalyvavo Vilniuje vykusioje slaptoje lietuvių moksleivių konferencijoje. Įsitraukęs į aktyvią pogrindžio veiklą, R. Skipitis atsisakė stoti į kunigų seminariją. Dėl to jis prarado namiškių paramą.

1909–1910 metais Rapolas Skipitis Maskvos universitete studijavo mediciną, o 1910–1914 metais – teisę. Universitetą jis baigė 1916 metais. Tik atvykęs į Maskvą, 1909 metais, R. Skipitis aktyviai įsijungė į studentų visuomeninę veiklą. 1909 m. ir 1911 m. atostogų metu jis steigė kaimo knygynėlius Žaslių, Šiaulėnų ir Padubysio valsčiuose. 1911 m. vasarą Šiauliuose sukviėtė slaptą moksleivių aušrininkų konferenciją. Pradėjus 1910 m. leisti „Aušrinę“, tapo aktyviu jos bendradarbiu. 1911–1915 m. R. Skipitis buvo Maskvos lietuvių studentų draugijos pirmininkas. 1911 m. organizavo švietimo kursus prie Maskvos lietuvių šelpimo draugijos, buvo tų kursų mokytojas. Studentiškų atostogų metu rinko tautosaką, mokė suaugusiuosius skaityti, rengė vakarus, gegužines, rašė straipsnius ir rinko žinias ne tik „Aušrinei“, bet ir „Lietuvos žinioms“, „Lietuvos ūkininkui“. Pirmojo pasaulinio karo metais talkino renkant aukas tremtiniais ir

43

Peterburge. Įsikūrus „Santaros“ partijai, 1916–1917 metais įstojo į ją, buvo išrinktas centro komiteto nariu. Jam teko redaguoti ir partijos laikraštį „Santara“.

1917 m. Rapolas Skipitis išrenkamas į Lietuvių tautos tarybą Petrograde, o vėliau, tais pačiais metais, į Vyriausiąją Rusijos lietuvių tarybą. Taryba paskyrė jį atstovu prie Ukrainos (Hruševskio – Viničenkos) vyriausybės Kijeve. Šias pareigas R. Skipitis ėjo tol, kol bolševikai užėmė Kijevą. Po to jis važinėjo po lietuvių kolonijas Ukrainoje ir organizavo Tautos tarybas Jekaterinoslave, Charkove.

1918 m. R. Skipitis buvo pakviestas grįžti į Lietuvą. *„1918 m. gegužės 3 d. grįžau į karo nudegintus ir sugriautus Šiaulius. Čia visus grįžtančius varė į Frenkelio odų fabriką, tuomet neveikiantį, į vadinamąjį karantiną. Buvo sakoma, kad tame karantine sunaikinami visi iš Rusijos atsivežti insektai, žmonės išprausiami, drabužiai dezinfekuojami. Iš tikro gi tose Frenkelio fabriko patalpose buvo ne apsivalymo, o tikra utėlių perykla. Pamatęs tikrovę, iš to karantino su visa šeima pabėgau. Taip galėjau padaryti be didelių sunkumų, nes sargybiniai, daugiausia senyvi vokiečių kareiviai, už mažas dovanas atidarydavo vartus ir leisdavo išeiti su visais daiktais, [...] 40 kilometrų į savo ūkį – Kalpokus grįžau pėsčias. Ūkyje gyveno nuomininkas. Nuomininko arkliais parsigabenau iš Šiaulių savo šeimą, ir džiaugėmės vėl esą namie“*, – vėliau savo atsiminimų knygoje rašys R. Skipitis. Nuo pasirodžiusių „plienščikų“ jam teko slapstytis kaimyniniame Vaitkaičių kaime.

Kurį laiką R. Skipitis Šiaulių gimnazijoje dėstė lietuvių kalbą ir istoriją, bet bolševikams užimant Šiaulius jis pasitraukė į Kauną. Besikuriančiai Lietuvos valstybei labai trūko aukštąjį mokslą baigusiu žmonių. R. Skipitis neatsisakydavo jokių pareigų ir dirbo ten, kur reikėdavo. 1919–1920 m. jis buvo Kauno taikos teisėjas, apygardos teismo valstybės gynėjas. Šeštojoje Lietuvos Vyriausybėje (1920 06 19–1922 02 02), pakviestas ministro pirmininko K. Griniaus, Rapolas Skipitis ėjo Vidaus reikalų ministro pareigas.

1923 m. R. Skipitis išrinktas II Seimo, o 1926 m. – III Seimo atstovu.

1925 m. „Santara“ buvo perorganizuota į Ūkininkų partiją. 1926 m. vasario 14 d. įvyko I Lietuvos ūkininkų partijos (LŪP) suvažiavimas. Į LŪP centro komitetą buvo išrinkti J. Aleksa, J. Fledžinskas, P. Leonas, T. Naruševičius, R. Skipitis, P. Šalčius, V. Zubovas. Centro komiteto prezidiumo pirmininku tapo Rapolas Skipitis.

1926 m. gruodžio 17-osios perversme LŪP nedalyvavo, bet buvo tarpininkė (R. Skipitis, V. Sidzikauskas) tarp perversmo organizatorių ir nuverstos vyriausybės.

1927 m. lapkričio 28 d. keturių opozicinių partijų vadai aplankė prezidentą A. Smetoną ir ultimatyviai pareikalavo suvienyti politines jėgas, kurios gintų Lietuvos nepriklausomybę, sudaryti didelę vyriausybės koaliciją ir numatyti naują ministrą pirmininką. Tokios suvienytos jėgos apšęstų ir Vilniaus klausimą. Pareiškimą pasirašė Mykolas Krupavičius, Leonas Bistras, Aleksandras Stulginskis, Vincas Karoblis, Tadas Petkevičius, Rapolas Skipitis, Pranas Dailidė ir Vladas Lašas.

1922–1940 m. R. Skipitis buvo priesiekusis advokatas, 1932–1940 metais – advokatų tarybos narys.

Dar 1919 m. V. Putvinskio prikalbintas R. Skipitis, kurį nuo jaunystės gerbė kaip susipratusį lietuvių talkiną kuriant Šaulių sąjungą, kaip jos narys dalyvavo kovose su bermontininkais. 1927–1928 m. buvo Šaulių sąjungos pirmininkas.

Nepripažinęs autoritarinio valdymo, R. Skipitis atsidėjo visuomeninei veiklai. 1932 m. vasario 7 d. įkuriamą Draugiją užsienio lietuviams remti (DULR). Jos pirmininku tapo R. Skipitis. Nepaisant kūrimosi sunkumų, po penkerių metų DULR Lietuvoje jau turėjo 14 skyrių, kurie vienijo 700 narių ir 3 skyrius užsienyje. R. Skipitis iškėlė mintį sušaukti viso pasaulio lietuvių kongresą. Tuo klausimu jis vyko į JAV ir Pietų Ameriką, aplankė didesnius lietuvių centrus. Kelionė davė rezultatų: 1935 m. rugpjūčio 11–17 dienomis Kaune vyko Pasaulio lietuvių kongresas. Jo metu įkurta Pasaulio lietuvių sąjunga (PLS), kurios rezoliucija nebuvo prieš širdies valdančiajai tautininkų partijai. R. Skipitis buvo išrinktas PLS valdybos pirmininku. Labiau išplėtoti PLS veiklą sutrukdė 1940 metų įvykiai.

Be to R. Skipitis buvo Kauno lietuvių namų savininkų draugijos ir visos Lietuvos namų savininkų draugijų pirmininkas, kovos su belgų bendrove dėl per brangios elektros energijos organizatorius. Dėl jo energingos veiklos 1933 m. ši kova buvo laimėta: elektros energijos kainos vartotojams buvo sumažintos daugiau kaip trečdaliu.

Turėjo R. Skipitis ir aktoriaus gabumų. 1919–1920 m. kartu su režisieriumi A. Sutkumi ir B. Sruoga Kaune organizavo humoro teatrą „Vilkolakis“ ir pats vaidino.

1940 m. vasarą R. Skipitis pasitraukė iš Lietuvos ir apsistojo Berlyne. 1941–1945 m. jis buvo Berlyno lietuvių sąjungos pirmininkas. Naciai jam neleido grįžti į Lietuvą, todėl, nors ir 1941 m. sukilėlių jis buvo

paskirtas Užsienio reikalų ministru, šių pareigų eiti negalėjo. Liko visuomeninė veikla. Berlyne suorganizavo bažnytinį chorą ir kiekvieną sekmadienį per mišias pats jame giedodavo, o kunigas Stasys Yla sakydavo patriotinius pamokslus.

Nuo 1946 m. gavęs prieglobstį R. Skipitis apsigyveno JAV. Ir čia aktyviai dalyvavo lietuvių veikloje: 1947–1948 m. buvo Čikagos lietuvių tremtinių draugijos pirmininkas, 1949–1955 m. – lietuvių teisininkų draugijos pirmininkas. Dalyvavo VLIK'o veikloje.

Beje, plati visuomeninė Rapolo Skipičio veikla dar tebelaukia tyrinėtojų dėmesio.

1957 m. R. Skipitis vedė Lidiją Malvičaitę.

Rapolas Skipitis mirė 1976 m. vasario 23 d. Čikagoje.

Sovietmečiu R. Skipitis Lietuvos TSR Aukščiausiojo teismo už akių buvo nuteistas mirties bausme.

Gyvendamas emigracijoje išleido 2 tomų atsiminimus: „Nepriklausomą Lietuvą statant“ (1961), „Nepriklausoma Lietuva“ (1967). R. Skipitis bendradarbiavo „Lietuvos žiniuose“, „Aušrinėje“, „Naujienose“, „Drauge“, „Lietuvių dienose“, „Užuolankoje“, „Santaroje“, „Nepriklausomoje Lietuvoje“, „Dirvoje“, „Lietuvyje“, „Teisininke“, „Teisininkų žiniuose“, redagavo „Ūkininko balsą“, „Namų savininką“, „Pasaulio lietuvių“, bendradarbiavo leidžiant „Lietuvių enciklopediją“. Spaudoje jis pasirašinėjo: *Pagrاندis*; *R. S.*; *R. Sk.* Jis išvertė O. Sorgino „Dėl ko kilo Didysis Europos karas“.

Šaltiniai ir literatūra

1. Banevičius A. 111 Lietuvos valstybės 1918–1940 politikos veikėjų enciklopedinis žinynas. – Vilnius. – 1991. – P. 17, 115.
2. Bubnys A. Vokiečių okupuota Lietuva (1941–1944). – Vilnius. – 1998. – P.29, 30, 47, 292.
3. Būtėnas J. Lietuvos žurnalistai. – Vilnius. – 1998. – P.148.
4. Eidintas A. Aleksandras Stulginskis. – Vilnius. – 1995. – P.8, 221, 222, 241.
5. Eidintas A. Antanas Smetona. – Vilnius. – 1990. – P.39, 102, 234.
6. Garbačiauskas R. Kelrodės žvaigždės vedamas // Lietuvos aidas. – 1992 02 05.
7. Gyvenimas Lietuvai. – Šiauliai. – 1993. – P.117.
8. Jakštas J. Nepriklausomos Lietuvos istorija 1918–1940. – Chicago. – 1992. – P.259.
9. Jankauskas V. Rapolas Skipitis // Sargyba. – 1993 05 06.
10. Juknevičius P. Visuomenės veikėjas Rapolas Skipitis // Jais garsi gimtinė. Konferencijos, įvykusios 2002 m. sausio 25 d., pranešimų tezės / Sudarytojas ir redaktorius P. Juknevičius – Panevėžys. – 2002. – P.11-13.
11. Kapsukas V. Raštai. – T.9. – Vilnius. – 1970. – P.94, 545, 587.
12. Klasės ir politinės partijos Lietuvoje 1919-1926 metais. – Vilnius. – 1978. – P.101, 134, 158, 193.
13. Lietuviškieji slapyvardžiai. – T.3. – Vilnius. – 1998. – P.74, 140, 358.
14. Lopajėvas S. LKP požiūris į buržuazines partijas Lietuvoje. – Vilnius. – 1974. – P.93, 109.

15. Matusas J. Šaulių sąjungos istorija. – Kaunas. – 1938. – P.13, 15, 25, 29, 42, 77, 120, 159, 184, 185.
16. Meškauskas P. 1997 m. sausio mėn. Sukanka... // XXI amžius. – 1997 01 17.
17. Našliūnas J. A. A. Rapolas Skipitis (1887. I. 31–1976. II. 23) // Sėja. – 1976. – Nr.1. – P.22-24.
18. Putvinskis-Pūtvis V. Gyvenimas ir parinktieji raštai. – T.1. – Čikaga. – 1973. – P.143, 146, 148.
19. Rapolas Skipitis // Lietuvos teismas 1918-1928. – Kaunas. – 1930. – P.248-253.
20. Rinkūnas A. V. Lietuva ir VLIK-as. – (JAV, leidimo vieta nenurodyta). – 1984. – P.121.
21. Sidzikauskas V. Lietuvos diplomatijos paraštėje. – Vilnius. – 1994. – P.15, 74, 78, 79.
22. Skipitis Rapolas // Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.10. – Vilnius. – 1983. – P.216.
23. Skipitis Rapolas // Lietuvių enciklopedija. – T.28. – Boston. – 1963. – P.49-50.
24. Skipitis Rapolas // Lietuvių enciklopedija. – T.36. – Boston. – 1969. – P.487.
25. Skipitis Rapolas // Lietuvių enciklopedija. – T.37. – Boston. – 1985. – P.532.
26. Skipitis Rapolas // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.3 – Vilnius. – 1971. – P.219.
27. Skipitis Rapolas // Tarybų Lietuvos enciklopedija. – T.4. – Vilnius. – 1988. – P.25.
28. Skipitis Rapolas // Žurnalistikos enciklopedija. – Vilnius. – 1999. – P.452.
29. Škirpa K. Sukilimas. – Washington. – 1973. – P.163, 431.
30. Švoba J. Seiminė ir prezidentinė Lietuva. – Vilnius. – 1990. – P.12, 17, 20, 78-81, 100-101, 106, 115-116, 132-133, 138-139, 147, 150-151, 155, 165-166, 169-170, 189, 191-193, 196-197, 212, 251-252, 304.